

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЦЗДУН

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Оборотні кошти підприємства та шляхи покращення їх використання

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента (кн) Хаяра Станіслав Володимирович
(прізвище, ім'я, по батькові)

групи Ф.мз-02с
(шифр групи)

Подается на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на

відповідне джерело	(підпис)	<u>С.В.Хаяра</u> (ініціали та прізвище студента)
Керівник <u>доц., доц. К.В.Н.</u> (посада, науковий ступінь)	(підпис)	<u>І.И.Плікус</u> (ініціали, прізвище)

Суми 20 22

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЗДВН

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

_____ Л.Л. Гриценко

(підпис)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Студент(-ка) групи Ф.мз-02с інституту (центру) ЦЗДВН
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Хавро Станіслав Володимирович
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи: Оборотні кошти підприємства та шляхи покращання їх
використання

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від «__» _____ 20__ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «__» _____ 20__ р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

Дата видачі завдання: «__» _____ 20__ р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____ С.В. Хавро
(підпис) (ініціали, прізвище)

Завдання прийнято до виконання «__» _____ 20__ р. І.Й. Плікус
(підпис) (ініціали, прізвище студента)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 59 с., 9 рис., 19 табл., 1 додаток, 60 джерел літератури.

Мета роботи - дослідження теоретико-методичних і практичних засад організації та оцінки ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Об'єктом дослідження є фінансові відносини, пов'язані з організацією та управління оборотними коштами підприємства.

Предмет дослідження - процес формування, використання та оцінки оборотних коштів ДП «Сумська біологічна фабрика».

Методи дослідження - аналітичний метод, абстрактно-логічний, структурний, економіко- та статистико-аналітичні методи і прийоми.

Основна частина магістерської роботи складається з трьох розділів.

У першому розділі розглядаються сутність, склад, структура, джерела та функції оборотних коштів, а також методичні основи аналізу ефективності їх використання.

У другому розділі проводиться практичний розрахунок формування і ефективності використання оборотних коштів ДП «Сумська біологічна фабрика».

У третьому розділі роботи запропоновано шляхи покращання використання та управління оборотними коштами ДП «Сумська біологічна фабрика».

ОБОРОТНІ КОШТИ, ОБОРОТНІ ФОНДИ, ФОНДИ ОБІГУ, НОРМУВАННЯ, НОРМАТИВ, АБСОЛЮТНЕ І ВІДНОСНЕ ВИВІЛЬНЕННЯ.

ЗМІСТ

	ВСТУП.....	5
1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ.....	7
1.1	Сутність та функції оборотних коштів.....	7
1.2	Склад, структура і джерела формування оборотних коштів.....	9
1.3	Методичні засади оцінки ефективності використання оборотних коштів.....	13
2	АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРотНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ДП «СУМСЬКА БІОЛОГІЧНА ФАБРИКА».....	17
2.1	Характеристика фінансово-економічної діяльності підприємства.....	17
2.2	Загальний аналіз оборотних активів підприємства.....	21
2.3	Аналіз ефективності використання оборотних коштів ДП «Сумська біологічна фабрика».....	26
3	ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРотНИХ АКТИВІВ.....	37
	ВИСНОВКИ.....	44
	ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	46
	ДОДАТОК А. Фінансова звітність ДП «Сумська біологічна фабрика» за 2019-2020 рр.....	53

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи. Сучасні умови розвитку економіки України характеризуються кризовою ситуацією, типовим наслідком якої для більшості українських підприємств є значна нестача джерел фінансування оборотних коштів, їх неоптимальна структура, а також неефективне використання оборотного капіталу.

Зарубіжний досвід господарювання у багатьох випадках доводить залежність результатів діяльності підприємства від ефективності формування і використання оборотних коштів [4, 6].

Покращання використання оборотних коштів сприяє зростанню фінансових результатів і рентабельності підприємств, покращанню його ділової активності та загалом фінансового стану. Безперервність виробництва продукції потребує знаходження оборотних коштів на підприємстві одночасно на всіх стадіях і у всіх формах.

Дослідження питань формування, оцінки ефективності, використання та управління оборотними коштами проводяться досить давно і активно та знаходять своє відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: R. Boisjoly [1], E.F. Brigham [2], Chang C. і K.Dandapani [4], J.Horne, J.M. Wachowitz [6], I.Lasaridis, D.Trifonidis [9], G. Schilling [10], А.М.Бабич [12], Т.В. Безбородова [15], І. Бланк [17], Т.А. Демченко [24], Є.О. Донін [27], О. Кірдіна [34], В. Мартіненко [41] та інших.

Все сказане доводить актуальність теми даної магістерської роботи.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є дослідження теоретико-методичних і практичних засад організації та оцінки ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Для досягнення поставленої мети потребують вирішення такі завдання роботи:

- визначити сутність поняття «оборотні кошти»;
- виокремити їх основні складові та функції;

- проаналізувати основні джерела формування оборотних коштів;
- вивчити підходи до нормування оборотних коштів;
- дослідити показники оцінки ефективності використання оборотних коштів та розрахувати їх на прикладі ДП «Сумська біологічна фабрика»;
- надати практичні рекомендації щодо покращання використання оборотних коштів на підприємстві «Сумська біологічна фабрика».

Об'єктом дослідження є фінансові відносини, пов'язані з організацією та управління оборотними коштами підприємства.

Предмет дослідження - процес формування, використання та оцінки оборотних коштів ДП «Сумська біологічна фабрика».

Методи дослідження - аналітичний метод, абстрактно-логічний, структурний, економіко- та статистико-аналітичні методи і прийоми.

Структура роботи. Основна частина кваліфікаційної роботи магістра складається з трьох розділів.

У першому розділі розглядаються сутність, склад, структура, джерела та функції оборотних коштів, а також методичні основи аналізу ефективності їх використання.

У другому розділі проводиться практичний розрахунок формування і ефективності використання оборотних коштів ДП «Сумська біологічна фабрика».

У третьому розділі роботи запропоновано шляхи покращання використання та управління оборотними коштами ДП «Сумська біологічна фабрика».

Фактологічна основа роботи: законодавчі акти, нормативні документи, статистичні дані, дані бухгалтерської і фінансової звітності підприємства, періодична й довідкова література.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Сутність та функції оборотних коштів

Оборотні кошти являють собою всі активи компанії, які, як очікується, будуть реалізовані, спожиті, використані або вичерпані через стандартні бізнес-операції протягом одного року. Оборотні активи відображаються на балансі компанії, а це один з обов'язкових фінансових звітів, який необхідно заповнювати щороку [12].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 так визначає сутність «оборотних активів» – «... гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [45].

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 1 ототожнює оборотні та поточні активи. Такі активи підприємства: є грошовими коштами, воно планує реалізувати чи спожити їх у операційному циклі; утримує з метою продажу або планує реалізувати протягом дванадцяти місяців після звітного періоду [30].

Основними функціями оборотних коштів є такі:

- 1) виробнича (грошове забезпечення безперервності процесу виробництва);
- 2) платіжно-розрахункова [12, 22, 46].

Для з'ясування частоти запитів в онлайн мережі України стосовно пошукових термінів «оборотні засоби», «оборотні активи», «оборотні фонди» та «оборотні кошти» використаємо можливості програмного продукту Google Trends , а результати пошуку покажемо на рис. 1.1.

Як бачимо, найбільше пошуків здійснюється за терміном «оборотні активи» , дещо менше пошуків за запитом «оборотні кошти». Категорії

«оборотні засоби» і «оборотні фонди» є менш розповсюдженими стосовно запитів.

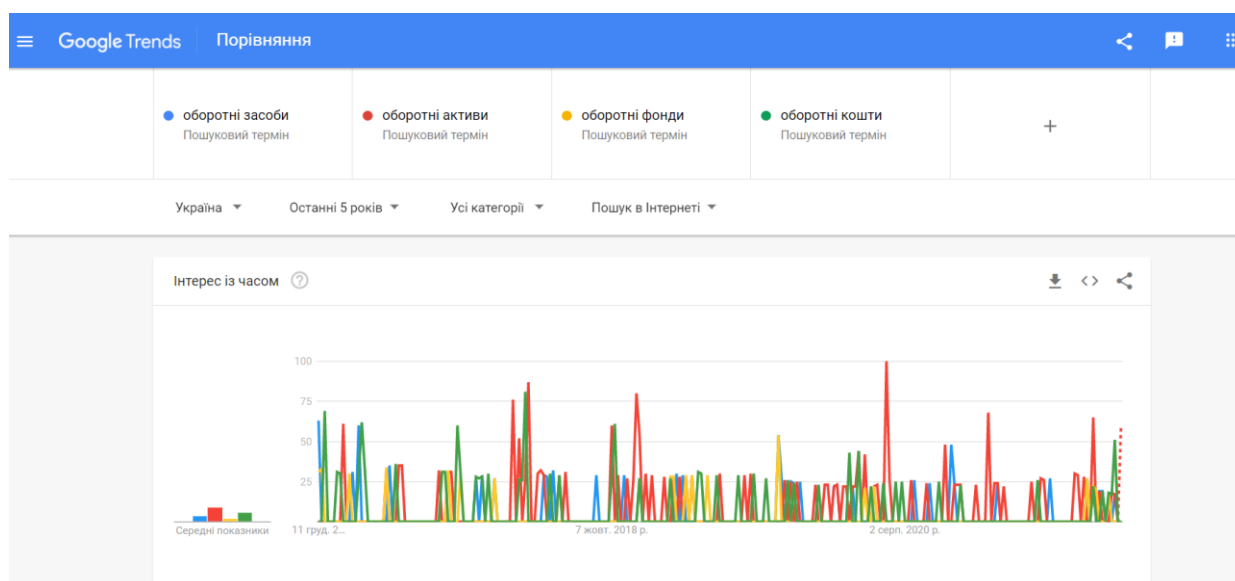

Рисунок 1.1 – Порівняння пошукових запитів «оборотні засоби», «оборотні активи», «оборотні фонди» та «оборотні кошти» в мережі України за останні 5 років

В зарубіжній науковій літературі оборотні активи також називають поточними рахунками.

Оборотні активи є важливими для бізнесу, оскільки їх можна використовувати для фінансування повсякденних операцій та оплати поточних операційних витрат [5, 8].

Поточні активи відрізняються від довгострокових активів тим, що їх неможливо перетворити на гроші протягом року. Довгострокові активи зазвичай включають землю, споруди, обладнання, авторські права та інші неліквідні інвестиції [3, 7].

Оборотні активи можна досить легко конвертувати в готівку за короткий період за справедливою ціною, тому вони вважаються ще і ліквідними активами компанії. Так, легко можна реалізувати товари на складі, інвентар, сировину тощо.

Таким чином, оборотні кошти включають грошові кошти

(вітчизняну та іноземну валюту), їх еквіваленти, дебіторську заборгованість, запаси (готової продукції, сировини, тари, палива тощо), незавершене виробництво, ринкові цінні папери, попередньо сплачені зобов'язання та інші ліквідні активи [10].

1.2 Склад, структура і джерела формування оборотних коштів

Склад і структура оборотних коштів підприємства наведені на рис.

1.2.

Рисунок 1.2 – Склад і структура оборотних коштів підприємства

Як бачимо, грошові кошти, їх еквіваленти та ліквідні інвестиції в ринкові цінні папери, такі як короткострокові казначейські векселі або облігації, що приносять відсотки, є очевидними складовими оборотних коштів. Однак до оборотних коштів також належить і дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість — це гроші, які належить компанії за поставлені або використані товари чи послуги, але ще не оплачені клієнтами. Дебіторська заборгованість включається до оборотних коштів, якщо очікується, що вона буде оплачена протягом року. Якщо підприємство здійснює продажі, пропонуючи своїм клієнтам довший термін кредитування, частина її дебіторської заборгованості може не відповідати вимогам для включення до оборотних коштів [6].

Також можливо, що деякі рахунки ніколи не будуть оплачені повністю. Ця компенсація відображається у резерві сумнівних рахунків, який віднімається від дебіторської заборгованості. Якщо рахунок ніколи не стягується, він записується як витрати на безнадійну заборгованість, і такі записи не вважаються оборотними коштами [4].

Класифікація оборотних коштів за різними ознаками наведена на рис. 1.3.

Структура оборотних коштів залежить від багатьох чинників, які відрізняються в залежності від рівня.

Так на мікрорівні (на рівні підприємства) структура оборотних коштів знаходиться під впливом внутрішніх факторів таких, як організаційна форми підприємства, рівень технологій, форма управління персоналом, організація матеріально-технічного забезпечення, величина технологічного та фінансового циклів підприємства, організація складського господарства, джерела фінансування оборотних коштів та ін.

На мезорівні (рівні галузі) та на макрорівні (рівні держави і світу) на структуру оборотних коштів впливають вже зовнішні чинники: специфіка податкового законодавства, інвестиційний клімат, пріоритетність розвитку певних галузей, рівень конкуренції у галузі, ставки банківського

кредитування та рівень інфляції, рівень попиту на продукцію, техніко-технологічна специфіка галузі тощо.

Рисунок 1.3 – Класифікація оборотних коштів

Що при створенні підприємства, що при його постійному ефективному функціонуванні важливим є визначення джерел формування оборотних коштів.

Нестача таких джерел може викликати недофінансування фінансово-господарської діяльності підприємства та фінансові ускладнення.

Надлишкові оборотні кошти на підприємстві – це, навпаки, наднормативні (зайві) запаси товарно-матеріальних цінностей, що призводять до відволікання додаткових коштів підприємства з обороту, та вказують на нераціональне використання капіталу підприємства [7].

Щоб визначити оптимальний розмір власних оборотних коштів використовується їх нормування. Підприємство самостійно розробляє норми і нормативи оборотних коштів.

Нормування здійснюють трьома методами: методом прямого рахунку, аналітичним, методом коефіцієнтів.

Метод прямого рахунку передбачає визначення норм і нормативів за окремими елементами оборотних коштів, а потім сукупного нормативу шляхом їх сумування.

Аналітичним методом норматив за окремими елементами оборотних коштів не розраховується, а сукупний норматив на певний рік розраховується шляхом коригування діючого нормативу на зміну обсягів виробництва (або товарної продукції) і розміру прискорення оборотності оборотних коштів.

Коефіцієнтний метод передбачає внесення поправок у заплановані зміни обсягу виробництва та норм попереднього періоду, а так і швидкості обігу коштів.

Всі джерела формування оборотних коштів включають: власні, позикові і залучені кошти.

До власних належать статутний капітал, відрахування від чистого прибутку, цільове фінансування (за рахунок бюджетних коштів, галузевих фондів, корпоративних фондів тощо), а також сталих пасивів (мінімальної заборгованості по зарплаті, єдиному соціальному внеску, кредиторам по оплаті продукції, резерву майбутніх платежів).

Позикові (або кредитні) ресурси – це кредити банків (короткострокові або довгострокові) для формування оборотних коштів; комерційний кредит

(або відстрочення платежу); кредиторська заборгованість [24].

Особливості різних джерел формування і принципи різних режимів використання власних і залучених оборотних коштів здійснюють вплив на ефективність використання оборотних коштів зокрема і оборотного капіталу в цілому. Оптимальне формування вказаних джерел оборотних коштів має великий вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансове становище підприємства, сприяє досягненню цілей з мінімально необхідними у визначених умовах оборотними коштами[13].

1.3 Методичні засади оцінки ефективності використання оборотних коштів

Основним показником, що характеризує наявність власних оборотних коштів (ВОК) у підприємства є різниця між першим розділом пасиву балансу (власним капіталом - ВК) і першим розділом активу балансу (необоротними активами – НА):

$$ВОК = ВК - НА \quad (1.1)$$

Переважаання нормативу над наявними дає нестачу оборотних коштів, а переважаання наявних коштів над нормативом показує надлишок оборотних коштів.

Для оцінки ефективності використання оборотних коштів науковці пропонують використання трьох груп показників (показників оборотності або ділової активності підприємства, показники завантаження і маневреності оборотних коштів, коефіцієнти ліквідності та рентабельності (таблиці 1.1-1.3).

Таблиця 1.1 – Показники оборотності коштів підприємства

Показник	Формула для розрахунку з указанням рядків звітності	Фінансово-економічна сутність
1 Коефіцієнт оборотності активів (швидкість обороту активів) (Коа)	<i>Чистий дохід (р.2000)/вартість активів(підсумок балансу)(р.1300)</i>	Характеризує кількість оборотів активів за період (зазвичай – рік)
2 Тривалість обороту активів (Тоа)	<i>360/Коа</i>	Характеризує час (кількість днів), за який активи здійснюють 1 оборот
3 Коефіцієнт оборотності оборотних активів (мобільних коштів) (Кооа)	<i>Чистий дохід (р.2000)/вартість оборотних активів (р.1195)</i>	Характеризує кількість оборотів оборотних активів за рік
4 Тривалість обороту оборотних активів (Тооа)	<i>360/Кооа</i>	Час, за який оборотні активи здійснюють 1 оборот
5 Оборотність дебіторської заборгованості (Кодз)	<i>Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)(р.2000) / дебіторська заборгованість (рр.1120:1155)</i>	Характеризує кількість оборотів дебіторської заборгованості за рік
6 Середня тривалість обороту дебіторської заборгованості (Тдз)	<i>360/Кодз</i>	Час, за який дебіторська заборгованість здійснює 1 оборот
7 Коефіцієнт оборотності запасів (Кооа)	<i>Чистий дохід (р.2000)/вартість запасів (р.1100)</i>	Характеризує кількість оборотів запасів за рік
8 Тривалість обороту запасів (Тоз)	<i>360/Кобз</i>	Час, за який запаси здійснюють 1 оборот
9 Оборотність кредиторської заборгованості (Кокз)	<i>виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (р.2000) / кредиторська заборгованість (рр.1615:1630)</i>	Характеризує кількість оборотів кредиторської заборгованості за рік
11 Середня тривалість обороту кредиторської заборгованості (Токз)	<i>360/Кокз</i>	Час, за який кредиторська заборгованість здійснює 1 оборот
12 Оборотність товарів	<i>виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (р.2000)/ готова продукція (р.1104)</i>	Характеризує кількість оборотів товарів за рік
13 Оборотність матеріальних оборотних коштів	<i>Чистий дохід (р.2000)/ підсумок II р. активу балансу за мінусом витрат майбутніх періодів (р.1195-1170)</i>	Характеризує кількість оборотів матеріальних оборотних коштів за рік
14 Коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства	<i>Оборотні кошти (р.1195)/майно підприємства (р.1300)</i>	Показує питому вагу оборотних коштів у сумі майна підприємства
15 Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом	<i>ВОК/Оборотні активи (р. 1195)</i>	Є індикатором здатності підприємства фінансувати оборотні активи за рахунок ВОК

Поруч з показниками оборотності при аналізі ефективності використання

оборотних коштів пропонують застосовувати також коефіцієнти завантаження оборотних коштів (або їх окремого елемента), які ще називають оберненими коефіцієнтами оборотності.

Таблиця 1.2 – Коефіцієнти завантаження та маневреності оборотних коштів

Показник	Формула для розрахунку з указанням рядків звітності	Фінансово-економічна сутність
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	<i>Оборотні активи (р.1195)/Чистий дохід (р.2000)</i>	Показує скільки оборотних коштів припадає на 1 грн. реалізованої продукції
Коефіцієнт завантаження запасів	<i>Запаси (р.1100)/Чистий дохід (р.2000)</i>	Показує скільки запасів припадає на 1 грн. реалізованої продукції
Коефіцієнт завантаження товарів	<i>Товари (р.1104)/Чистий дохід (р.2000)</i>	Показує скільки товарів припадає на 1 грн. реалізованої продукції
Маневреність робочого капіталу	<i>Запаси (р.1100)/ВОК</i>	Характеризує частку запасів у загальній сумі робочого капіталу
Маневреність власних оборотних коштів	<i>Гроші та їх еквіваленти (р.1165)/ВОК</i>	Характеризує частку грошей у загальній сумі робочого капіталу

Показники ліквідності розраховуються за одним принципом: відношенням певного елемента оборотних активів до поточних (короткострокових) зобов'язань.

Так коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) K_p розраховується відношенням оборотних активів до поточних зобов'язань (р.1195/р.1695) - нормативне значення показника більше 1.

Коефіцієнт швидкої ліквідності $K_{шл}$ - це відношення оборотних коштів (за вирахуванням мінусом запасів) до поточних зобов'язань: (р.(1120:1165+1190)/р.1695). Нормативне значення більше 0,6.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності $K_{ал}$ - це відношення грошових коштів до поточних зобов'язань (р.(1160+1165)/р.1695). Нормативне значення більше 0,2.

Таблиця 1.3 - Показники рентабельності оборотних коштів

Показник	Формула для розрахунку
Рентабельність активів (капіталу)	<i>Чистий прибуток (р.2350)/ активи (р.1300) (капітал) (р.1900)</i>
Рентабельність оборотних активів	<i>Чистий прибуток (р.2350)/оборотні активи (р.1195)</i>
Рентабельність запасів	<i>Чистий прибуток (р.2350)/запаси (р.1100)</i>

У наступному розділі кваліфікаційної роботи магістра перейдемо до практичних розрахунків щодо аналізу формування і ефективності використання оборотних коштів ДП «Сумська біофабрика».

2 АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ДП «СУМСЬКА БІОЛОГІЧНА ФАБРИКА»

2.1. Характеристика фінансово-економічної діяльності підприємства

Державне підприємство «Сумська біологічна фабрика», засновано на державній формі власності і входить до сфери управління Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів і є підзвітним йому. Підприємство розташоване за адресою: м. Суми, вул. Гамалія, 25.

Метою створення підприємства, як вказано у його Статуті, є: забезпечення потреб споживачів ветеринарними препаратами і здійснення діяльності з метою отримання прибутку.

Воно займає земельну ділянку площею 25,444 га та має виробничі приміщення площею більше 15,2 тис.м², які оснащені стерилізаційним, холодильним, сублімаційним, фасувальним обладнанням українського і зарубіжного виробництва.

У обладнання високий ступінь зносу (близько 70 %), масштабна реконструкція виробництва була проведена ще у 1985-1989 рр., а у 2014 році відбулась модернізація холодильного обладнання та сублімаційної установки.

У 2020 році зроблено капітальні інвестиції на суму 703 тис.грн. Введено в експлуатацію парогенератор, компресор, повітроохолоджувач, іономір та оновлено оргтехніку. На модернізацію і реконструкцію основних засобів (склад напівфабрикатів, ліфти) витрачено ще 312 тис.грн., замовлено проект реконструкції цеху.

Якість продукції контролюється відповідно до Системи управління якістю за ДСТУ ISO 9001-2015, сертифікованій УкрСЕПРО, що впроваджена на підприємстві. Таким чином забезпечується гарантування якості продукції.

Спеціалізується «Сумська біофабрика» на серійному виробництві імунобіологічних препаратів для ветеринарії.

Виробнича потужність підприємства становить 103250 л рідких ветпрепаратів, 258100 тис.доз сухих ветеринарних препаратів, 50000 кг інших препаратів. Підприємство постійно розширює асортимент продукції та послуг (частина асортименту продукції підприємства наведена на рис. 2.1). На сьогодні завантаженість виробничих потужностей підприємства не перевищує 15 %, підприємство випускає продукцію, орієнтуючись на замовлення та підписані договори на постачання продукції.

Основні споживачі продукції підприємства: ПрАТ «Полтавазооветпромстач», ПрАТ «Бахмутський аграрний союз», ТОВ «Ветеринарні технології НДП», ПрАТ «Укрзооветпромстач», ТОВ «Українські ветеринарні технології» та інші підприємства аграрної та ветеринарної сфер.

Таблиця 2.1 – Асортимент продукції ДП «Сумська біофабрика» у тануральному виразі за 2020 р. (витяг)

Показник	Одиниці виміру	Значення
Виробництво основних видів продукції у натуральному виразі		
- рідких	л	10598,55
- сухих	тис.доз	36292,75
- сухих	кг	2770,8
у т.ч.		
Алерген антипових мікробактерій	тис.доз	215
Вакцина проти лептоспірозу полівалентна «BOVIS»	тис.доз	204,7
Вакцина проти лептоспірозу полівалентна «SUIS»	тис.доз	183,8
Вакцина противірусної геморагічної хвороби кролів, тканева, гідроокисалюмінієва	тис.доз	348,5
Міксовак	тис.доз	410,25
Хламідія	тис.доз	16,9
Пастерельоз птиці	тис.доз	386,2

Статутний капітал підприємства складає 7947,133 тис.грн. Розмір

активів підприємства у 2020 році 13,3 млн.грн., а розмір власного капіталу 12,0 млн.грн.

Підприємство має таку організаційно-виробничу структуру:

- Цех біологічних препаратів;
- Цех фасування, ліофілізації, підготовки посуду і живильних середовищ;
- Відділ контролю якості;
- Ветеринарно-санітарне та утилізаційне відділення;
- Ремонтно-механічна служба;
- Фінансово-маркетинговий відділ;
- Служба охорони праці;
- Відділ правового та кадрового забезпечення;
- АГЧ.

Персонал підприємства становить 80 осіб, у тому числі 11 керівників. Середньомісячна зарплата одного працівника у 2020 році становила 8830,79 грн. Затримок по заробітній платі у підприємства не було. Фонд оплати праці по підприємству склав 8719,8 тис.грн.

Основні фінансово-економічні показники роботи підприємства за останні три роки наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ДП «Сумська біологічна фабрика», тис.грн.

Показник	2018 р., тис.грн.	2019 р., тис.грн.	Абсолютне відхилення 2019/2018, тис.грн. +/-	2020 р., тис.грн.	Абсолютне відхилення 2020/2019, тис.грн. +/-	Темп зростання за 3 роки (2020/2018), %
Виручка	22752	22984	232	24042	1058	105,67
Собівартість	14331	16105	1774	14295	-1810	99,75
Валовий прибуток	8421	7937	-484	8689	752	103,18
Інші операційні доходи	633	511	-122	667	156	105,37
Адміністративні витрати	2569	2802	233	2909	107	113,23
Витрати на збут	1881	2158	277	2391	233	127,11

Продовження табл. 2.2

Інші операційні витрати	2037	2042	5	2674	632	131,27
Прибуток від основної діяльності	2083	2198	115	1114	-1084	53,48
Інші фінансові доходи	145	250	105	11	-239	7,59
Інші доходи	30	24	-6	26	2	86,67
Інші витрати	674	17	-657	0	-17	0,00
Прибуток до оподаткування	1581	2455	874	1151	-1304	72,80
Чистий прибуток	1299	1686	387	769	-917	59,20

Із даних таблиці 2.2. видно, що підприємство є прибутковим, працює стабільно. Його виручка від реалізації продукції щорічно зростає, загальне зростання за 3 роки склало 5,67 %. Собівартість, навпаки, зменшилась у 2020 році.

Серед витрат найбільше зростали інші операційні витрати, що пов'язано зі штрафами та неустойками, інші витрати підприємство ліквідувало на кінець 2020 року.

Чистий прибуток підприємства відповідно до його Статуту залишається у повному розпорядженні підприємства. За рахунок прибутку підприємство може створювати такі спеціальні фонди: амортизаційний фонд, фонд розвитку, фонд споживання (фонд оплати праці), резервний фонд та інші. Резервний фонд формується за рахунок щорічних відрахувань у розмірі 5 відсотків від отриманого прибутку.

У 2020 році підприємство перерахувало у бюджет 8577,7 тис.грн. податків, у тому числі у Державний – 3426 тис.грн., а у місцеві – 5151,7 тис.грн.

У наступному підрозділі роботи проведемо загальний аналіз оборотних коштів підприємства.

2.2 Загальний аналіз оборотних активів підприємства

Спочатку проведемо структурно-динамічний аналіз активів підприємства. Такий аналіз дозволяє вивчити структуру та динаміку засобів підприємства, а також ознайомитися із загальним фінансовим станом підприємства.

Проаналізуємо структуру активів. Активи підприємства складаються з необоротних й оборотних активів. Тому точніше всього загальну структуру активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів. Значення даного показника в більшій мірі обумовлено галузевими особливостями кругообігу коштів аналізованого підприємства. Під час внутрішнього аналізу структури активів варто з'ясувати причини різкої зміни коефіцієнта (якщо таке спостерігалось) за звітний період.

Проведемо попередній аналіз структури активів на підставі даних табл. 2.3, 2.4.

У таблицях 2.3 та 2.4 вказані абсолютні величини необоротних та оборотних активів, їх питома вага у загальній сумі активів, зміна абсолютної величини, їх питомої ваги, розрахований коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів за період, що розглядається.

Таблиця 2.3 - Аналіз структури активів за 2019 рік, тис. грн.

Показники	Абсолютний розмір		Питома вага (%) у загальній сумі активів		Зміни	
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	В абсолютних величинах	У питомій вазі, %
I. Необоротні активи	6394	7274	47,07	58,08	880	11,01
II. Оборотні активи	7190	5250	52,93	41,92	-1940	-11,01
Усього активів	13584	12524	100	100	-1060	-100
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,12	0,72	x	x	x	x

Таблиця 2.4 - Аналіз структури активів за 2020 рік, тис. грн.

Показники	Абсолютний розмір		Питома вага (%) у загальній сумі активів		Зміни	
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	В абсолютних величинах	У питомій вазі, %
I. Необоротні активи	7274	6735	58,08	50,50	-539	-7,58
II. Оборотні активи	5250	6602	41,92	49,50	1352	7,58
Усього активів	12524	13337	100	100	813	-100
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,72	0,98	x	x	x	x

Активи підприємства за два роки збільшилися незначним чином. А співвідношення між оборотними і необоротними активами не піддавалось певним тенденціям, було хаотичним.

На початок 2019 року переважали оборотні активи, а на початок 2020 р. – необоротні, на початок 2021 року розмір оборотних і необоротних активів став майже однаковим. Загалом за 2 роки відбулось зростання активів підприємства на 813 тис. грн. А будь-яке збільшення підсумку балансу можна оцінити позитивно для промислового підприємства.

Детальний аналіз оборотних активів проведемо у таблицях 2.5 та 2.6.

Таблиця 2.5 - Аналіз структури оборотних активів за 2019 рік

Показники	Абсолютний розмір		Питома вага (%) у загальній сумі оборотних активів		Зміни	
	На початок року	На кінець року	На початок року	на кінець року	В абсолютних величинах	У питомій вазі, %
Запаси	3610	4676	50,21	89,07	1066	38,86
Поточні біологічні активи	36	52	0,49	0,99	16	0,5
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	127	104	1,77	1,98	-23	0,21
Дебіторська заборгованість за розрахунками	60	2	0,83	0,04	-58	-0,80

Продовження табл. 2.6

Інша поточна дебіторська заборгованість	910	295	12,66	5,62	-615	-7,04
Гроші і їх еквіваленти	2381	16	33,12	0,30	-2365	-32,81
Витрати майбутніх періодів	3	3	0,04	0,06	0	0,02
Інші оборотні активи	63	102	0,88	1,94	39	1,07
Усього оборотних активів	7190	5250	100,00	100,00	-1940	0,00

Таблиця 2.6 - Аналіз структури оборотних активів за 2020 рік

Показники	Абсолютний розмір		Питома вага (%) у загальній сумі оборотних активів		Зміни	
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	В абсолютних величинах	У питомій вазі, %
Запаси	4676	5062	89,07	76,67	-386	-12,39
Поточні біологічні активи	52	68	0,99	1,03	16	0,04
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	104	226	1,98	3,42	-122	1,44
Дебіторська заборгованість за розрахунками	2	7	0,04	0,11	-5	0,07
Інша поточна дебіторська заборгованість	295	451	5,62	6,83	-156	1,21
Гроші і їх еквіваленти	16	643	0,30	9,74	-627	9,43
Витрати майбутніх періодів	3	5	0,06	0,08	-2	0,02
Інші оборотні активи	102	140	1,94	2,12	-38	0,18
Усього оборотних активів	5250	6602	100,00	100,00	-1352	0,00

Найбільшу частку в оборотних активах підприємства займають запаси, а на початок 2019 р. і кінець 2020 р. – грошові кошти на банківських рахунках. Сума дебіторської заборгованості незначна, але має тенденцію до зростання.

За 2019 рік оборотні активи «Сумської біофабрики» зменшились на

27 %, а у 2020 році – навпаки зросли на 26 %, але рівня початку 2019 року не досягли.

Підприємство працює на держзамовлення, тому якщо держзамовлення зростає – оборотні активи підприємства зростають, а коли зменшується – то оборотні активи зменшуються.

На рисунках 2.1 і 2.2 графічно представлений вплив зміни окремих статей оборотних коштів підприємства на його підсумковий показник, у відсотках.

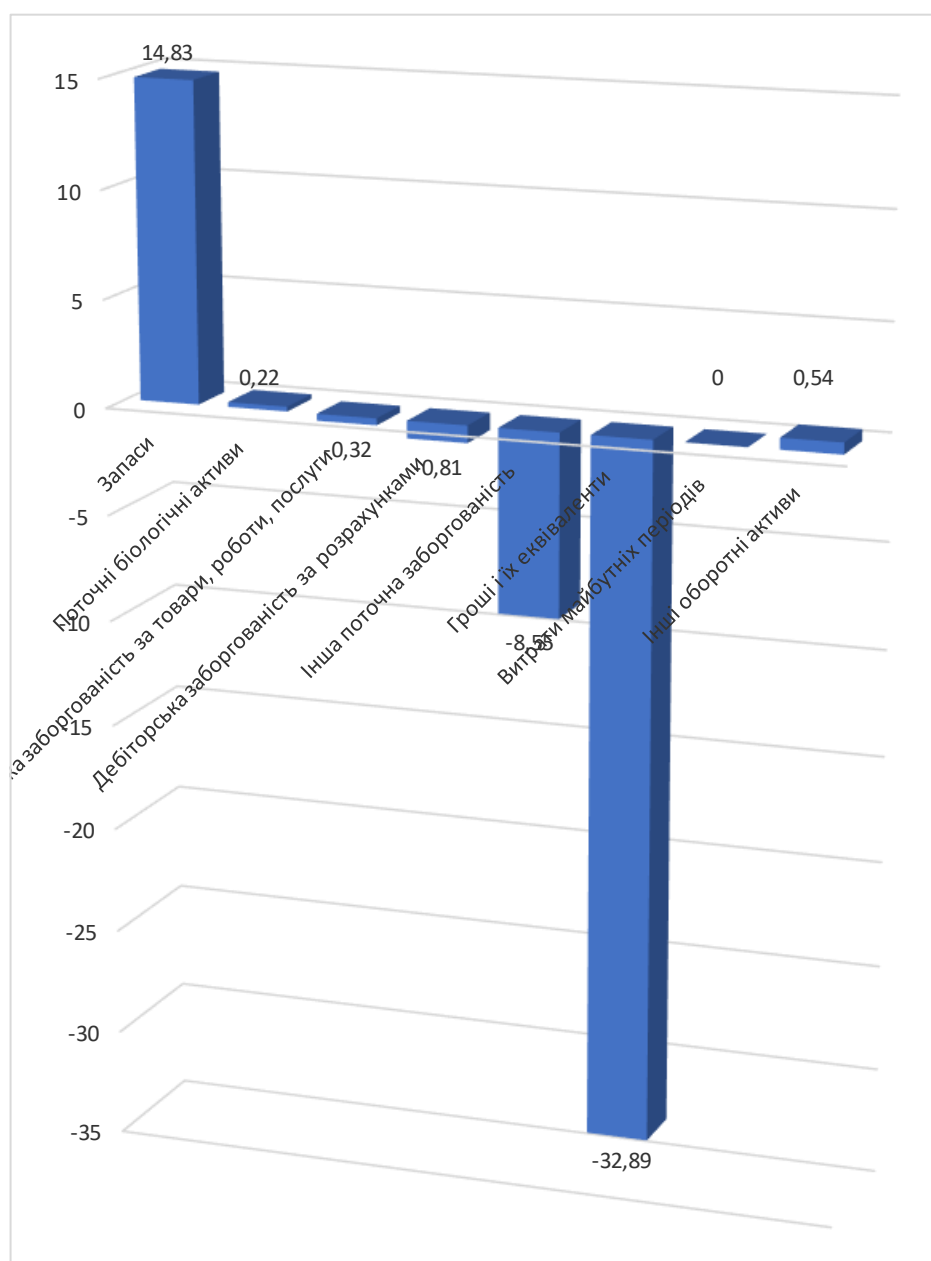

Рисунок 2.1 - Вплив окремих статей оборотних активів на зміну загальної їх величини у 2019 році, %

Як видно з рисунка 2.1, оборотні активи загалом зменшились на 26,98 %. Це відбулося за рахунок зменшення грошових коштів (вплив -32,89 %) та іншої поточної заборгованості (вплив -8,55 %) при зростанні запасів (вплив +14,83 %).

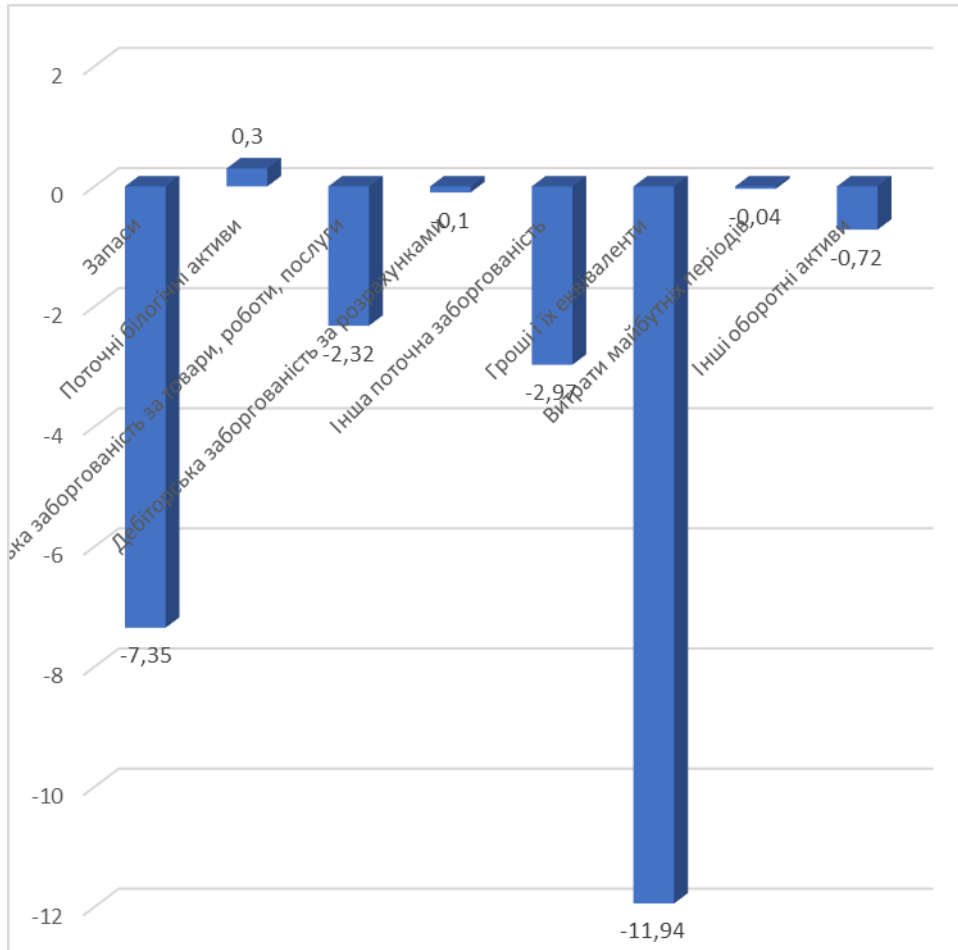

Рисунок 2.2 - Вплив окремих статей оборотних активів на зміну загальної їх величини у 2020 році, %

У 2020 році зменшення оборотних активів на 1352 тис.грн. (або на 25,75 %) відбулося за рахунок зменшення запасів (вплив -7,35%), дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги (вплив -2,32 %) та зменшення грошових коштів на рахунку (вплив -11,94 %).

Для більш детального вивчення зміни структури оборотних активів по елементу «Запаси» побудуємо табл. 2.7.

Таблиця 2.7 - Аналіз структури запасів за 2019-2020 рр., тис. грн.

Показники	2019 р., тис.грн.	2020 р., тис.грн.	2021 р., тис.грн.	Зміна 2020/2019 рр., тис.грн.	Зміна 2021/2020 рр., тис.грн.
Виробничі запаси	1732	1595	1976	-137	244
Незавершене виробництво	170	32	190	-138	20
Готова продукція	1688	3033	2870	1345	1182
Товари	20	16	26	-4	6
Усього запасів	3610	4676	5062	1066	1452

Виробничі запаси та незавершене виробництво то зменшувались, то зростали у підприємства, що пов'язане зі змінами у державному замовленні, а готова продукція, навпаки, на початок 2020 року зросла майже у два рази, коли у підприємства спостерігалися проблеми зі збутом продукції. Була навіть ситуація, коли підприємство продавало вакцини з дисконтом, бо у них закінчувався термін придатності.

На рисунках 2.3 – 2.5. наведена структура запасів підприємства на початок 2019-2021 років.

Рисунок 2.3 – Структура виробничих запасів ДП «Сумська біофабрика» на початок 2019 року

Рисунок 2.4 – Структура виробничих запасів ДП «Сумська біофабрика» на початок 2020 року

Рисунок 2.5 – Структура виробничих запасів ДП «Сумська біофабрика» на початок 2021 року

Як бачимо найбільшу частку займають виробничі запаси і готова продукція, бо у біофабрики невеликий за тривалістю технологічний цикл.

На кінець 2020 року частка готової продукції склала більше половини всіх запасів підприємства, що негативно впливає на його ліквідність і відволікає кошти із обігу.

Таблиця 2.8 - Аналіз структури й динаміки виробничих запасів станом на кінець року

Показники	Сума, тис грн.			Структура виробничих запасів, %		
	2019 р.	2020 р.	Зміна	2019 р.	2020 р.	Зміна, %
Сировина й матеріали	727	1076	349	45,58	54,45	8,87
Паливо	4	5	1	0,25	0,25	0,00
Тара й тарні матеріали	260	272	12	16,30	13,77	-2,54
Запасні частини	288	296	8	18,06	14,98	-3,08
Малоцінні швидкозношувані предмети	316	327	11	19,81	16,55	-3,26
Усього	1595	1976	381	100,0	100,0	x

Виробничі запаси підприємства складаються з сировини, палива, тари, запчастин і МБП. Найбільшу частку складають сировина і матеріали – близько 50 %, а тара, запчастини і МБП – приблизно однакові – по 20 %.

За 2020 р. виробничі запаси зросли за рахунок значного зростання запасів сировини і матеріалів.

Багато науковців виокремлюють зв'язок між рівнем дебіторської заборгованості підприємства та його оборотним коштами. Бо наявність значної дебіторської заборгованості відволікає такі цінні фінансові ресурси з обігу підприємства. У таблиці 2.9 проаналізуємо склад і динаміку дебіторської заборгованості ДП «Сумська біофабрика».

Як видно з таблиці 2.9 у підприємства розмір дебіторської заборгованості незначний, не перевищує 8 % загальної суми активів, а на кінець 2020 року ще зменшується до 5 %. Зменшення дебіторської заборгованості оцінюється позитивно у фінансовій діяльності підприємства і з точки зору ефективності використання оборотних коштів.

Зменшення дебіторської заборгованості на початку 2020 року відбулося в основному за рахунок зменшення заборгованості по розрахункам з бюджетом, іншої дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.9 - Склад і динаміка дебіторської заборгованості ДП

«Сумська біофабрика»

Показники дебіторської заборгованості	На початок 2019 року	На початок 2020 року	На початок 2021 року	Зміни в 2019 році	Зміни в 2020 році
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	127	104	226	-23	122
Дебіторська заборгованість по розрахунках з бюджетом	60	2	7	-58	5
Інша дебіторська заборгованість	910	295	451	-615	156
Разом дебіторська заборгованість	1097	401	684	-696	283
Частка у майні підприємства	8,08	3,20	5,13	-4,87	1,93

На початок 2021 року зросла на 100 тис.грн дебіторська заборгованість за товари, роботи й послуги та на 150 тис.грн. інша дебіторська заборгованість. Зміни за іншими статтями були незначними.

Виконаємо порівняльний аналіз кредиторської і дебіторської заборгованостей біофабрики (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 - Порівняльний аналіз величини кредиторської й дебіторської заборгованості

На початок року	Вид заборгованості		Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською
	Дебіторська	Кредиторська	
2019 р.	1097	2381	1284
2020 р.	401	1182	781
2021 р.	684	1867	1183

Аналіз даних таблиці показує, що кредиторська заборгованість біофабрики в разі перевищує дебіторську заборгованість. Це оцінюється негативно з точки зору платоспроможності підприємства, але з позиції ліквідності можна оцінити позитивно. Краще користуватися чужими грошима, ніж свої відволікати з обігу дебіторською заборгованістю. Наочно продемонструємо співвідношення кредиторської і дебіторської

заборгованостей на рис. 2.6.

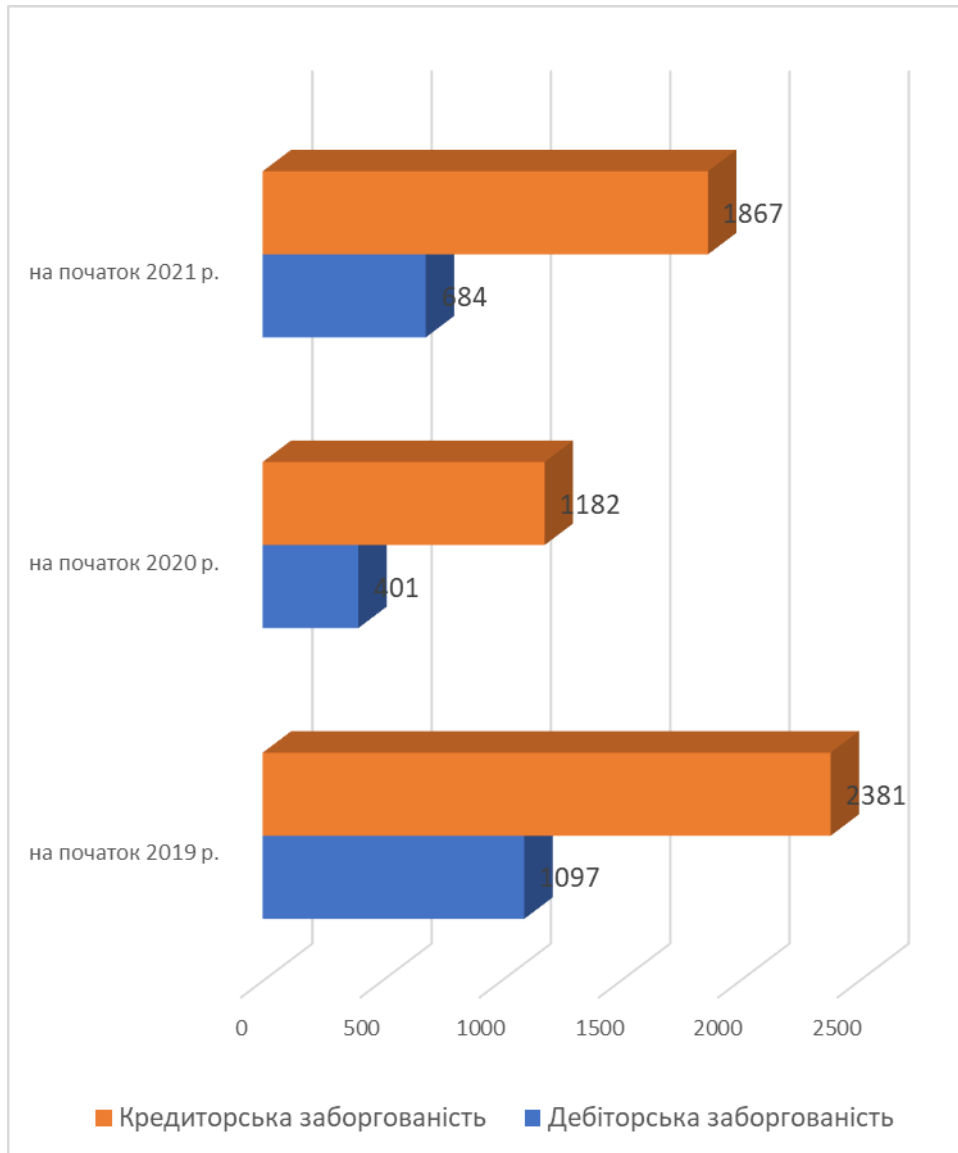

Рисунок 2.6 - Зміни у співвідношенні кредиторської й дебіторської заборгованості ДП «Сумська біофабрика» у 2019-2020 рр.

У третьому підрозділі проведемо аналіз ефективності використання оборотних коштів біофабрики за допомогою коефіцієнтів.

2.3 Аналіз ефективності використання оборотних коштів ДП «Сумська біофабрика»

Спочатку проаналізуємо оборотність оборотних коштів та розрахуємо показники оборотності [24].

Ефективність використання оборотних коштів вимірюється швидкістю їх обороту (тобто чим швидше оборотні кошти пройдуть всі стадії кругообігу (від поставки до виробництва і реалізації), тим більше можна отримати продукції на кожну гривню з цього кругообігу, а тому більшим може бути обсяг виробленої продукції за рахунок ефективного використання оборотних коштів.

Спочатку визначимо розмір власних оборотних коштів підприємства за формулою (1.1). І результат, як і інші показники оборотності занесемо у таблицю 2.11.

$$\text{ВОК}_{2019} = 11203 - 6394 = 4809 \text{ тис.грн.}$$

$$\text{ВОК}_{2020} = 11342 - 7274 = 4068 \text{ тис.грн.}$$

$$\text{ВОК}_{2021} = 11470 - 6735 = 4735 \text{ тис.грн.}$$

Наявність власного оборотного капіталу позитивно характеризує фінансову діяльність підприємства.

Розрахуємо коефіцієнт оборотності активів як відношення чистого доходу до активів підприємства:

$$\text{Коба}_{2019} = 22042 / 13584 = 1,62$$

$$\text{Коба}_{2020} = 22984 / 12524 = 1,83$$

$$\text{Коба}_{2021} = 22752 / 13337 = 1,71$$

Позитивним для підприємства вважається збільшення показника у динаміці. Але у біофабрики цей показник то зростає, то зменшується.

Визначаємо тривалість одного обороту оборотності активів:

$$\text{Тоба}_{2019} = 360 / 1,62 = 222 \text{ дн.}$$

$$\text{Тоба}_{2020} = 360 / 1,83 = 196 \text{ дн.}$$

$$\text{Тоба}_{2021} = 360 / 1,71 = 210 \text{ дн.}$$

Таким чином, активи підприємства за рік обертаються менше 2х разів.

Аналогічно за формулами із таблиці 1.1 розрахуємо й інші показники та занесемо до таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Показники оборотності коштів ДП «Сумська біофабрика»

Показник	На початок 2019 року	На початок 2020 року	На початок 2021 року	Тенденція зміни
1 Власний оборотний капітал, тис.грн. (ВОК)	4809	4068	4735	↓
2 Коефіцієнт оборотності активів (швидкість обороту активів) (Коа)	1,62	1,83	1,71	↑
3 Тривалість обороту активів (Тоа)	222	196	210	↓
4 Коефіцієнт оборотності оборотних активів (мобільних коштів) (Кооа)	3,06	4,38	3,44	↑
5 Тривалість обороту оборотних активів (Тооа)	118	82	105	↓
6 Оборотність дебіторської заборгованості (Кодз)	20,1	57,3	33,3	↑
7 Середня тривалість обороту дебіторської заборгованості (Тдз)	18	6	11	↓
8 Коефіцієнт оборотності запасів (Кооа)	6,1	4,92	4,5	↓
9 Тривалість обороту запасів (Тоз)	59	73	80	↑
10 Оборотність кредиторської заборгованості (Кокз)	9,25	19,5	12,2	↑
11 Середня тривалість обороту кредиторської заборгованості (Токз)	39	18,5	29,5	↓
12 Оборотність товарів	1102	1436,5	875	↓
13 Оборотність матеріальних оборотних коштів	3,07	4,38	3,45	↑
14 Коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства	0,53	0,42	0,5	↓
15 Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом	0,67	0,77	0,71	↑

Оборотні активи підприємства здійснюють 3-4 обороти за рік, тому тривалість одного обороту коливається в межах 100 днів, трохи знижуючись на початку 2020 року.

Оборотність дебіторської заборгованості змінюється з 20 до 57 оборотів, що становить від 6 до 18. Таке значення показника є прийнятним для більшості промислових підприємств.

Оборотність кредиторської заборгованості менша і становить від 9,25 до 19,5 оборотів на рік, тому середня тривалість одного обороту складає від 18 до 39 днів, що теж знаходиться у допустимих, за оцінками науковців, межах.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом доводить ефективне використання оборотних коштів підприємством, бо орієнтовне нормативне значення показника більше 0,5. Показники для «Сумської біофабрики» не були нижчими 0,67 останні 2 роки.

Розрахуємо показники завантаження оборотних коштів і їх маневреності. Результати вносимо у таблицю 2.12.

Таблиця 2.12 – Коефіцієнти завантаження та маневреності оборотних коштів

Показник	На початок 2019 року	На початок 2020 року	На початок 2021 року
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,33	0,23	0,29
Коефіцієнт завантаження запасів	0,16	0,20	0,22
Коефіцієнт завантаження товарів	0,0009	0,0007	0,0011
Маневреність робочого капіталу	0,75	1,15	1,07
Маневреність власних оборотних коштів	0,50	0,004	0,14

Коефіцієнт завантаження оборотних активів коливається у межах 0,23-0,33, що показує що на 1 грн. реалізованої продукції у підприємства припадає від 23 до 33 копійок оборотних активів.

Коефіцієнт завантаження запасів коливається у межах 0,16-0,22, що показує що на 1 грн. реалізованої продукції у підприємства припадає від 16 до 22 копійок оборотних активів.

Коефіцієнт завантаження товарів є неінформативним для біофабрики, бо сума залишків товарів не перевищує 20 тис. грн. на місяць.

Маневреність робочого капіталу показує, що майже увесь або увесь робочий капітал становлять запаси підприємства.

Маневреність власних оборотних коштів коливається від 0,004 до 0,5, бо у підприємства значні коливання по кількості грошей на розрахунковому рахунку (від кількох тисяч гривень до мільйонів)

Розраховуємо показники ліквідності.

Коефіцієнт покриття Кп:

$$Кп_{2019}=7190/2381=3,02$$

$$Кп_{2020}=5250/1182=4,44$$

$$Кп_{2021}=5062/1867=2,71$$

Нормативне значення показника більше 1 виконується підприємством повністю.

Коефіцієнт швидкої ліквідності Кшл:

$$Кшл_{2019}=(127+60+910+2381+63)/2381=1,49$$

$$Кшл_{2020}=(104+2+295+16+102)/1182=0,44$$

$$Кшл_{2021}=(226+7+451+643+140)/1867=0,79$$

Нормативне значення показника більше 0,6 виконується майже у всі періоди, лише на початок 2020 року значення показника трохи менше за нормативне. Тому у цей період підприємство без реалізації запасів не зможе розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями, а це може зайняти певний час.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності Кал:

$$Кал_{2019}=2381/2381=1$$

$$Кал_{2020}=16/1182=0,014$$

$$Кал_{2021}=643/1867=0,34$$

Нормативне значення більше 0,2 знову ж таки виконується у всі періоди, крім початку 2020 року, бо на рахунку підприємства у цьому періоді була мізерна сума – 16 тис.грн. Тому у цей період підприємство не змогло б розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Розрахуємо показники рентабельності (за формулами табл. 1.3).

Таблиця 2.13 - Показники рентабельності оборотних коштів, %

Показник	На початок 2019 року	На початок 2020 року	На початок 2021 року
Рентабельність активів (капіталу)	9,5	13,4	5,8
Рентабельність оборотних активів	18,1	32,1	11,7
Рентабельність запасів	36,0	36,1	15,2

Аналіз показників рентабельності хочеться почати з того, що підприємство працює стабільно і прибутково, що пов'язано зі специфікою його діяльності (вакцини для ветеринарії) і наявністю державних замовлень на продукцію. Взагалі наявність прибутку позитивно характеризує діяльність будь-якого підприємства.

Тому і розраховані показники рентабельності підтверджують ефективність роботи підприємства і використання його оборотних активів.

Так рентабельність активів підприємства не була нижчою за 5,8 %, а рентабельність оборотних активів становила за період, що розглядається у роботі від 11,7 (на початок 2021 р.) до 32,1 % (на початок 2020р.).

Рентабельність запасів на початок і кінець 2019 року становила 36 та більше %. На кінець 2020 року вона знизилась до 15,2 %.

Підводячи підсумок аналізу використання підприємством оборотних коштів у 2019-2020 роках, можна зазначити, що підприємство працює прибутково, досить ефективно використовує свої оборотні кошти.

Протягом останніх років спостерігається пришвидшення оборотності всіх елементів оборотних коштів підприємства (виключенням є лише товари,

але їх сума незначна і не завдає значного впливу на ефективність використання оборотних коштів підприємства).

В структурі активів «Сумської біофабрики» переважають запаси, які у різні періоди становили від 50 до майже 90 % всіх оборотних активів. А в запасах найбільшу частку займають виробничі запаси від 34 до 48 % та готова продукція – від 47 до 64 % у пізні періоди.

У наступному підрозділі роботи визначимо напрямки покращання використання оборотних коштів ДП «Сумська біологічна фабрика».

3 ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Більшість науковців, що займаються питаннями формування та використання оборотних активів підприємства прийшли до висновку, що покращання ефективності використання оборотних коштів підприємства не може бути здійснено без раціонального управління ними [4, 12, 25, 27, 33].

Під політикою управління оборотними коштами будемо мати на увазі пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності та забезпеченням ефективності роботи підприємства.

Управління оборотними активами у теорії включає такі елементи:

1) облік всіх складових елементів оборотних коштів на кожну звітну дату;

2) аналіз стану та причин, які призвели до негативного становища із оборотністю оборотних активів;

3) розроблення та впровадження у практику роботи відповідних служб і відділів підприємств сучасних методів управління оборотними активами (таких як системи бюджетування, нормування елементів нормованих оборотних коштів, стратегії маркетингу тощо);

4) постійний контроль за поточним станом найважливіших елементів оборотних коштів у процесі виробничо-збутової діяльності підприємства (таких, як запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо).

Аналіз формування і використання оборотних коштів ДП «Сумська біологічна фабрика», проведений у розділі 2, дозволив виявити певні проблеми з управлінням оборотними коштами на цьому підприємстві.

По-перше, у підприємства запаси становлять переважну частину усіх оборотних активів, досягаючи 80-90 %. При цьому існує тенденція зростання величини запасів таким темпами, що випереджають зростання рівня виробництва.

По-друге, у запасах підприємства звертає на себе увагу значний розмір саме виробничих запасів (частка 40-50%), а також готової продукції частка якої у виробничих запасах доходить до 64,86 % у 2020 році.

По-третє, у виробничих запасах підприємства найбільша частка – це сировина і матеріали (45,5 % у 2019 році та 54,5 % у 2020 році).

В-четвертих, не зрозумілою є політика підприємства щодо управління дебіторською заборгованістю, рівень якої хоча і є невеликим (до 8%), але з її рівнем постійно відбуваються значні коливання. Що у подальшому може призвести до фінансових проблем у підприємства. Особливо це стосується іншої поточної дебіторської заборгованості, яка на початок 2019 р. становила 910 тис.грн., на початок 2020 року зменшилась до 295 тис.грн., а потім на початок 2021 року збільшилась до 451 тис.грн.

В-п'яте, непрогнозованість і нестабільність стосується не тільки дебіторської заборгованості підприємства, але і найбільш ліквідних оборотних коштів – грошей на рахунку і в касі підприємства. Залишок на рахунку змінюється від 16 тис. до кількох млн.грн.

Тепер зупинимось на попередженні та вирішенні проблем неконтрольованого зростання рівня запасів підприємства, які є найменш ліквідними елементами оборотних коштів. Запаси відіграють важливу роль у забезпеченні безперервності процесу виробництва, але в той же час вони представляють частину засобів виробництва, яка тимчасово не бере участі у виробничому процесі.

Рекомендується оборотні кошти підтримувати на мінімальному, але достатньому рівні [47, 52]. Це важлива умова для забезпечення зниження їх частки. Для досягнення цієї мети необхідні:

- раціональна організація виробничих запасів (ресурсозбереження, оптимальне нормування, використання прямих тривалих господарських зв'язків);

- оптимальна організація оборотності (що включає удосконалення системи розрахунків, раціональну організацію збуту, наближення

споживачів продукції до виробників, систематичний контроль за оборотністю коштів у розрахунках, виконання замовлень із прямих зв'язків).

Тобто, іншими словами, основними шляхами скорочення виробничих запасів будуть їх раціональне використання; ліквідація наднормативних запасів сировини і матеріалів; удосконалення нормування; а також покращення організації постачання, у тому числі шляхом встановлення чітких договірних умов постачання та забезпечення їх виконання, оптимального вибору постачальників, налагодженої роботи транспорту. І тут не обійтися без покращення організації складського господарства [55, 59].

Оптимізація роботи складу, на нашу думку, повинна включати такі заходи:

- обов'язкове створення електронної системи ведення складського обліку на основі сучасних інформаційних технологій;
- оновлення стелажних систем для зберігання на них різного виду сировини і продукції;
- закупівлю спеціального складського обладнання для транспортування вантажів територією складу.

З метою створення сучасного біотехнологічного виробництва і сертифікації менеджментом підприємства вже розроблений «Проект реконструкції та переоснащення підприємства з виробництва засобів захисту тварин згідно вимог міжнародних стандартів якості (GMP)», який передбачає повну модернізацію обладнання та технологічних процесів за рахунок кредитних коштів, виданих державними банківськими установами під державні гарантії.

Реалізація даного проекту дозволить скоротити час перебування оборотних коштів на складах, у незавершеному виробництві завдяки удосконаленню організації виробництва, поліпшенню техніки та технології.

Що стосується нормування оборотних коштів у запасах сировини, матеріалів і покупних напівфабрикатів. Необхідно переглянути норма запасу по основним видам, бо умови функціонування підприємства 10 років тому і

сьогодні значно різняться. Надходження оплати і документів здійснюється у режимі реального часу, значно покращується зв'язок з постачальниками, завдяки зростанню якості автомобільних доріг зростає швидкість доставки, крім того, необов'язково для доставки сировини і матеріалів використовувати власний транспорт підприємства: зараз на ринку працює велика кількість логістичних компаній, які можуть доставляти вантажі швидше і дешевше.

Будь-яке підприємство повинно розробити типовий пакет методичних документів за яким будуть регулярно переглядатися норми і нормативи по елементам оборотних активів, а також містити інформацію на якому рівні виробничих і збутових запасів забезпечується безперебійність процесу виробництва, постачання і збуту; які фінансові ресурси відволікаються на їх підтримку та який оптимальний розмір грошових коштів на рахунку підприємства і в касі [16, 27].

Останнім часом рекомендується для скорочення запасів використовувати ABC метод. Він базується на методі Парето (20/80, інша назва «великого пальця»), відповідно до якого п'ята частина (або 20%) від всієї кількості певних об'єктів дає найчастіше приблизно 80 % результатів. А внесок решти 80 % складає лише 20 %.

За допомогою ABC-аналізу виявляють та оцінюють невелику кількість позицій, які є найціннішими та становлять найбільшу питому вагу у загальній сукупності всіх вартісних показників.

Всі види запасів ділять (за існуючою зарубіжною практикою) на три групи виходячи з їх вартості, обсягу та частоти витрачання, а також негативних наслідків при їх нестачі, наприклад:

1. А-сировина — дорогі види сировини, матеріалів (запасів) із тривалим циклом замовлення, що вимагають постійного моніторингу у зв'язку з серйозністю фінансових наслідків за їх нестачі. Тут потрібен щоденний контроль за їхнім рухом (до 50 % за вартістю).

2. В-сировина — ТМЦ, які мають меншу значущість у забезпеченні безперебійного процесу виробництва та формування кінцевих фінансових результатів. Запаси цієї групи контролюються щомісяця, а частка у загальній структурі закупок перевищує 25 %;

3. С-сировина — інші, незначні види сировини (матеріалів) або ТМЦ з низькою вартістю. Вони не відіграють значної ролі у виробництві продукції та отриманні фінансових результатів. Контроль за їх рухом проводиться раз на квартал.

Таким чином, стає зрозуміло, що найбільшу увагу потрібно зосередити при аналізі А-сировини. Аналізуються при цьому:

- детально втрати сировини (матеріалів) на кожній стадії виробництва;
- можливі втрати якості сировини (матеріалів) з метою їх мінімізації;
- норми витрат за методом нуль-базис бюджетування.

Крім того, проводиться оптимізація розмірів запасів, проводяться перемовини з постачальниками щодо зменшення закупівельних цін; паралельно проводиться пошук альтернативних постачальників, а також суворіше контролюється збереження сировини (матеріалів).

Ще одним напрямком зменшення виробничих запасів на підприємстві може стати запровадження логістичної концепції Just-in-time – JIT (Точно вчасно). Дана концепція належить до логістичної системи KANBAN.

Суть концепції JIT полягає у виключенні потенційних запасів сировини, матеріалів, компонентів та напівфабрикатів. Тобто задається графік, а рух матеріальних потоків організовується так, щоб усі матеріали, сировина та напівфабрикати надходили у необхідній кількості, у потрібне місце і точно до призначеного терміну для виробництва або фасування готової продукції. Таким чином, застосування даної концепції дозволить значно зменшити значні страхові запаси сировини, матеріалів та напівфабрикатів, у яких заморожуються досить великі кошти підприємства.

Застосування методу «Точно вчасно» на практиці виявилось у сучасних умовах досить ефективним, тому багато великих і середніх підприємств повністю або частково використовують його.

Якщо при традиційному підході вважається, що запаси - це один з найважливіших елементів системи виробництва, що запобігає збоям при виконанні операцій, то застосування MRP (Material Requirements Planning) дозволяє скоротити обсяг запасів, використовуючи основний графік постачання так, щоб забезпечити найближчу відповідність між поставками матеріалів і попитом на них з боку виробництва, але невеликий страховий запас все ж таки повинен залишитися на випадок форсмажорних проблем.

Зрозуміло, що чим тісніше буде відповідність між поставками та потребами виробництва, тим менший запас сировини знадобиться. А якщо вдасться повністю оптимізувати графік поставок, то запаси на складах можна буде звести до нуля [26, 38].

Ще одним напрямком скорочення запасів є прискорення обороту оборотних коштів. Хоча підприємство робить певні кроки у цьому напрямку, але подальше прискорення оборотності ніколи не зайве, бо дозволяє вивільнити досить значні суми, і використовувати відповідно до потреб підприємства, не залучаючи кредитні ресурси.

Щоб покращити оборотність коштів у сфері обігу необхідно більше уваги приділяти прискоренню документообігу та оплати за розрахунками за готову продукцію та матеріальні ресурси.

Щоб прискорити оборотність готової продукції (яка становить лівову частину запасів підприємства) потрібно також удосконалювати організацію торгівлі, впроваджуючи сучасні форми та методи продажу; дотримуватися договірної та платіжної дисципліни; покращувати претензійну роботу; не допускати дебіторську заборгованість [40, 53].

Для цього підприємство вже розвиває та розширює торгівельну мережу на внутрішньому ринку, укладаючи дилерські угоди з великими компаніями по реалізації ветеринарних препаратів, а також украдає прями

договори постачання препаратів з використанням системи знижок з крупними агрохолдингами, які займаються тваринництвом.

Менеджмент ДП «Сумська біофабрика» на постійній основі приймає участь у торгах із закупівлі ветеринарних препаратів за рахунок бюджетних коштів за тендерними процедурами у системі Prozorro в Україні та державних тендерах на закупівлю ветпрепаратів у республіці Молдова.

Завдяки сприянню Сумської торгово-промислової палати здійснюється попередній пошук потенційних партнерів для експорту готової продукції у країнах Азії, таких як Індія та Китай.

Діяльність біофабрики у напрямку покращання збуту готової продукції великими оптовими партіями дозволить не тільки реалізувати більше продукції, але і зменшити витрати на операційну діяльність, зберігання та збут ветпрепаратів. Просування продукції на нові ринку дозволить у перспективі значно зменшити час зберігання готової продукції на складах підприємства, а потім і збільшити обсяг виробництва, більше завантаживши виробничі потужності.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження зроблені такі висновки.

Оборотні кошти являють собою всі активи компанії, які, як очікується, будуть реалізовані, спожиті, використані або вичерпані через стандартні бізнес-операції протягом одного року.

В роботі було проведено порівняння пошукових запитів «оборотні засоби», «оборотні активи», «оборотні фонди» та «оборотні кошти» в мережі України за останні 5 років за допомогою сервісу Google Trend. Найбільше пошуків здійснюється за терміном «оборотні активи», дещо менше пошуків за запитом «оборотні кошти». Категорії «оборотні засоби» і «оборотні фонди» є менш розповсюдженими стосовно запитів.

Основними функціями оборотних коштів є виробнича та платіжно-розрахункова.

Оборотні кошти класифікуються за різними ознаками: за елементами (дебіторська заборгованість, грошові кошти, запаси тощо), за рівнем нормування (нормовані та ненормовані), за ступенем ліквідності (високоліквідні, швидколіквідні, повільноліквідні), за формами функціонування (матеріальні, фінансові), за характером участі у виробничому циклі, за належністю (власні, позикові).

На їх структуру здійснюють вплив зовнішні та внутрішні фактори. На мікрорівні (на рівні підприємства) структура оборотних коштів знаходиться під впливом внутрішніх факторів: організаційної форми підприємства, рівня технологій, форми управління персоналом, організації матеріально-технічного забезпечення, величини технологічного та фінансового циклів підприємства та ін. На мезорівні (рівні галузі) та на макрорівні на структуру оборотних коштів впливають вже зовнішні чинники: специфіка податкового законодавства, інвестиційний клімат, пріоритетність розвитку певних галузей, рівень конкуренції у галузі тощо.

Для визначення оптимального розміру власних оборотних коштів

використовується нормування. Використовують зазвичай методи прямого рахунку, аналітичний, метод коефіцієнтів.

Основними показниками, що характеризують ефективність використання оборотних коштів є показники ділової активності, ліквідності, рентабельності, а також завантаження та маневреності оборотних коштів.

У другому розділі роботи було проведено аналіз ефективності використання оборотних коштів на прикладі державного підприємства (ДП) «Сумська біологічна фабрика». Спеціалізується «Сумська біофабрика» на серійному виробництві імунобіологічних препаратів (вакцин) для ветеринарії. У 2020 році підприємство перерахувало у бюджет більше 8,5 млн. грн. податків (при штаті 80 осіб).

Проведений на прикладі ДП «Сумська біофабрика» аналіз активів, оборотних активів, запасів, виробничих запасів підприємства, його дебіторської та кредиторської заборгованостей, а також розрахунок коефіцієнтів оборотності, ліквідності, рентабельності, завантаження і маневреності оборотних активів показав, що підприємство досить ефективно у наших складних економічних умовах використовує оборотні активи.

Незважаючи на стабільну і досить прибуткову роботу підприємства, у підприємства є певні недоліки в управлінні оборотними коштами.

У третьому розділі роботи на основі аналізу праць зарубіжних і вітчизняних науковців було запропоновано шляхи покращання використання та управління оборотними коштами ДП «Сумська біологічна фабрика». Було запропоновано проведення нормування оборотних коштів за окремими елементами, покращання роботи з дебіторами, налагодження збутової діяльності та прискорення оборотності окремих елементів оборотних коштів.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Boisjoly, R. The cash flow implications of managing working capital and capital investment/ Journal of Business and Economic Studies.- 2009.- Vol. 15 , - pp. 98-110.
2. Brigham, E. F. Cases in Financial Management [Текст] / E. F. Brigham, L. S. Klein. – Orlando : The Dryden Press, 1999. – 126 p.
3. Burton, M. The Financial System and the Economy [Текст] / M. Burton, R. Lombra. – New York : Mc Graw-Hill, Inc, 2000. – 627 с.
4. Chang, C., Dandapani K., and Prakash A. Current assets policies of European and Asian Corporations: A critical Examination.//Management International Review.- 1995.- Vol. 35, pp. 105-117.
5. Ebenezer A.B., Asiedu M.K. The relationship between working capital management and profitability of listed manufacturing companies in Ghana// International Journal of Business and Social Science. - 2013, Research, Vol.3, No.2, pp.25-34.
6. Horne J., Wachowitz J.M Jr. Fundamentals of Financial Management, 10th Edition. New Jersey: Prentice Hall International Inc. New Jersey, 1998.
7. Fischer, B. Financial opening [Текст] / B. Fischer, H. Reisen. – San Francisco : Intern. center for economic growth, 1994. – 42 с.
8. Hooks, J. Economics. Fundamentals for Financial Services Providers [Текст] / J. Hooks. – Washington : American Bankers Association, 2003. – 335 с.
9. Lazaridis I., Tryfonidis D. Relationship between working capital management and profitability of listed companies in the Athens stock exchange// Journal of Financial Management and Analysis, . 2006, Vol.19 - No.1, pp. 26-35.
10. Schilling, G. Working capital's role in maintaining corporate liquidity// TMA Journal. - 1996, Vol.16, No.5, - pp.4-8.

11. Артамонов, И. Актуальные проблемы управления запасами [Текст] / И. Артамонов, В. Разгуляев // Логистика: проблемы и решения. – 2015. – № 3. – С. 44-49.
12. Бабич А.М. Формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2016. - №9. – С.18 - 22
13. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика [Текст] : навчальний посібник / О. Я. Базилінська. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2011. – 328 с.
14. Бедринець, М. Д. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посіб. / М. Д. Бедринець, Л. П. Довгань. – К. : ЦУЛ, 2018. – 292 с.
15. Безбородова, Т. В. Управління оборотними коштами підприємств / Т. В. Безбородова, Т. В. Даншина // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 1. – С. 59-62
16. Бердар М.М. Фінанси підприємств [Текст] : навчальний посібник / М. М. Бердар. — Київ : Центр учбової літератури, 2016. — 352 с.
17. Бланк И. А. Управление активами и капиталом предприятия. К.: Ника-центр, Эльга, 2003. 448 с.
18. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов. М.: Олимп-Бизнес, 1997. 1088 с.
19. Брушко Г. В. Методологічні основи управління оборотними активами. Культура народів Причорномор'я. - 2010. - № 179. С. 31–33. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/54467/09-Brushko.pdf?sequence=1>
20. Бурак І. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління оборотними активами суб'єкта підприємницької діяльності [Текст] / І. О. Бурак, Р. Р. Гиршкан // Молодий вчений. – 2018. – № 5. – С. 277-281
21. Гуляева, Н. М. Політика управління товарними запасами у торгівлі [Текст] / Н. М. Гуляева, С. І. Камінський // Економіка України. – 2016. – № 4. – С. 19-28.

22. Дебіторська заборгованість: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10: затв. наказом Мінфіну від 08.10.1999 №237 за станом на 29.09.2020. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-planrah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021475.html>

23. Дегтяренко, О. Г. Економіка підприємства [Текст]: конспект лекцій для студ. інженерних спеціальностей денної та заочної форм навчання / О. Г. Дегтяренко. – Суми : СумДУ, 2017. – 90 с.

24. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності // Актуальні проблеми економіки. 2007. №9. 227 с.

25. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

26. Долгоруков Ю.А., Редина Н.І. Управління ефективністю використання обігових коштів у промисловості // Фінанси України. – 2009 рік. - №5. – С.103 – 109.

27. Донін Є.О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства // Економіка і організація управління. - 2018. - № 1 (29). - С.75-84.

28. Економіка підприємства [Текст]: навчальний посібник / ред.: Є. В. Мішенін, Є. О. Балацький. – Х. : Диска Плюс, 2015. – 336 с.

29. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1: затв. наказом Мінфіну від 07.02.2013 №73 за станом на 31.05.2019. URL: <http://buhgalterskogo/nacionalynepologhennya-standartu-102buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart1081.html>

30. Запаси: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2: за станом на травень 2011. URL: https://buhgalter911.com/public/uploads/msfo/MSBO2_01012015.pdf

31. Запаси: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9: затв. наказом Мінфіну від 20.10.1999 №246 за станом на 29.09.2020. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standartbuhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021474.html>
32. Канурна З.Ф. Контроль оборотних активів підприємств машинобудівного комплексу // Міжнародний збірник наукових праць. 2008. № 3 (12). С.246-252. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/68491/64015> (дата звернення 25.09.2021).
33. Канцедал Н.Ю., Клімович І.М., Ганін В.І. Окремі питання управління оборотними активами підприємства // Економіка та держава, № 11/2019. С.103-107. doi: 10.32702/2306-6806.2019.11.103
34. Кірдіна О. Г. Управління оборотними активами підприємств// Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - № 43. - С. 133–137.
35. Коблянська Г.Ю., Ревенко К.О. Порівняльна характеристика П(С)БО 9 «Запаси» і МСБО 2 «Запаси» // Економіка: теорія та практика. - 2014. - № 2. - С. 50-55
36. Ковальчук Н. О. Особливості управління оборотними активами на вітчизняних підприємствах// Науковий вісник Буковинської державної академії. - 2011. - Вип. 1. - С. 99–106.
37. Ковтуненко Ю. В. Фінансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності [Текст] / Ю. В. Ковтуненко, А. Г. Олексійчук // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 18. – С. 234-238.
38. Колодяжна К. А. Управління оборотними коштами торговельних підприємств [Текст]: автореферат... канд. екон. наук, спец.: 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Колодяжна К. А. – Донецьк : МОНмолодьспорту України Донецький нац. ун-т екон. і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2013. – 20 с.

39. Колумбет О. Оборотні активи: сутність, класифікація та структура у вітчизняній і зарубіжній практиці // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Сер. Економіка та управління. - 2013. - №23-24. С.324-332
40. Купріна, Н., Васьковська, К., Пчелянська, Г., & Величко, О. (2020). Оборотні активи підприємства: аспекти бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами та їх класифікація. *Food Industry Economics*, 12(4). <https://doi.org/10.15673/fie.v12i4.1913>
41. Мартиненко, В. П. Прогресивні підходи до управління оборотними активами промислових підприємств [Текст] / В. П. Мартиненко, Н. В. Легеза // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2016. – Вип. 18. – С. 224-229.
42. Маслиган О. О. Роль економіко-математичного моделювання в підвищенні ефективності управління оборотними коштами: на прикладі підприємств туризму / О. О. Маслиган // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 4. – С. 408-415.
43. Матвійчук, В. І. Удосконалення системи управління оборотними активами вітчизняних підприємств [Текст] / В. І. Матвійчук, Г. О. Манятовська, Є. О. Мітченков // Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-24 листопада 2016 р. / Ред.: І.О. Школьник – Суми : ННІ БТ "УАБС" СумДУ, 2016. – С. 70-74.
44. Мочерний С.В., Воронович Л.М. Економічна енциклопедія у трьох томах. Т.2. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848с.
45. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в Україні. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/>
46. Новикова Н.М., Структурно-логічна модель управління дебіторською заборгованістю підприємства // Актуальні проблеми економіки. - 2017. - № 1 – с. 7-10

47. Носов П.Л., Купалова Г.І. Сучасна класифікація оборотних активів // Економіка і держава. 2014. - № 7. - С. 43-46.
48. Пан Л.В. Управління обіговими коштами підприємницьких структур // Фінанси України – 2000. - №6 – С. 96 – 98.
49. Петрович Й.М. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник [для студентів економічних спеціальностей] / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. — 2-ге видання, стереотипне. — Львів : Магнолія 2006, 2019. — 406 с.
50. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємства: Підр. – К.: КНЕУ, 2000. – 552с.
51. Покліцька, С. А. Управління виробничими запасами підприємства [Текст] / С. А. Покліцька ; наук. кер. В.М. Пилявець // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2018. – № 2(36). – С. 130-131.
52. Попиченко, Д. А. Управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств [Текст] : автореферат... канд. екон. наук, спец.: 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Попиченко Д. А. – К. : Уманський нац. ун-т садівництва. Європейський ун-т, 2018. – 19 с.
53. Потійко Ю. А. Формування оптимального розміщення оборотних активів суб'єктів господарювання // Фінанси України. – 2017. - №7. – С. 80-88.
54. Роганова, Г. О. Фінансовий механізм управління оборотними коштами підприємств [Текст] : автореферат... канд. екон. наук, спец.: 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / Роганова Г. О. – Донецьк : МОН, молоді та спорту Укр. Донецький нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2012. – 20 с.
55. Савченко А.М., Матвіюк А.В. Оборотні активи виробничого підприємства в сучасних умовах: обліково-аналітичний аспект // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 6 (23). С. 698-705.

56. Тарасенко Н.В. Фінансовий аналіз [Текст]: навч. посіб. / Н. В. Тарасенко, І. М. Вагнер. — Львів : Новий Світ-2000, 2019. — 444 с.
57. Управління оборотними коштами в умовах невизначеності [Текст]: монографія / Л.С. Чеснакова, В.В. Бойко, В.В. Масалітіна, М.М. Попік; За ред. В.В. Бойко. — К. : ЦУЛ, 2010. — 248 с.
58. Швець Ю. О. Особливості визначення ефективності стратегічного управління оборотними коштами промислових підприємств / Ю. О. Швець // Інвестиції: практика та досвід. — 2017. — № 21. — С. 21-24.
59. Юрій С.М. Формування та використання оборотного капіталу [Текст]: автореферат... канд. економічних наук, спец.: 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / С. М. Юрій. — Тернопіль : Тернопільський нац. екон. ун-т, 2014. — 20 с.
60. Юрчишена Л.В., Кречко О.С. Макроекономічний аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України// Бізнесінформ. — 2020. - №1. — С.337-346.

ДОДАТОК А
ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ДП «СУМСЬКА БІОЛОГІЧНА
ФАБРИКА» ЗА 2019-2020 РР.

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "СУМСЬКА БІОЛОГІЧНА ФАБРИКА"	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Територія	СУМСЬКА	за ЄДРПОУ	2020	01	01
Організаційно-правова форма господарювання	Державне підприємство	за КОАТУУ	00483004		
Вид економічної діяльності	Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів	за КОПФГ	5910136300		
Середня кількість працівників	82	за КВЕД	140		
Адреса, телефон	вулиця ГАМАЛІЯ, буд. 25, м. СУМИ, СУМСЬКА обл., 40021		21.20		
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)		619577			
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):					
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку			v		
за міжнародними стандартами фінансової звітності					

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2019 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	172	209
первісна вартість	1001	274	360
накопичена амортизація	1002	102	151
Незавершені капітальні інвестиції	1005	967	268
Основні засоби	1010	5 254	6 796
первісна вартість	1011	18 229	19 904
знос	1012	12 975	13 108
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	1	1
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	2	2
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	1	1
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	6 394	7 274
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	3 610	4 676
Виробничі запаси	1101	1 732	1 595
Незавершене виробництво	1102	170	32
Готова продукція	1103	1 688	3 033
Товари	1104	20	16
Поточні біологічні активи	1110	36	52
Депозити перестраховування	1115	-	-
Векоелі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	127	104
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	-	-
з бюджетом	1135	60	2
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	910	295
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	2 381	16
Готівка	1166	-	1
Рахунки в банках	1167	2 381	15
Витрати майбутніх періодів	1170	3	3
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-

інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	63	102
Усього за розділом II	1195	7 190	5 250
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	13 584	12 524

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	7 947	7 947
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	147	123
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3 257	3 426
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(148)	(154)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	11 203	11 342
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	73	49
розрахунками з бюджетом	1620	411	291
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	217	-
розрахунками з оплати праці	1630	836	128
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	331	179
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	-	-
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	513	535
Усього за розділом III	1695	2 381	1 182
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	13 584	12 524

Керівник

Ассорі Олександр Юханович

Головний бухгалтер

Лисянська Ірина Борисівна

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "СУМСЬКА БІОЛОГІЧНА ФАБРИКА"	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Територія	СУМСЬКА	за ЄДРПОУ	2021	01	01
Організаційно-правова форма господарювання	Державне підприємство	за КОАТУУ	00483004		
Вид економічної діяльності	Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів	за КОПФГ	5910136300		
Середня кількість працівників	86	за КВЕД	140		
Адреса, телефон	вулиця ГАМАЛІЯ, буд. 25, м. СУМИ, СУМСЬКА обл., 40021		21.20		
		617035			

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку	V
за міжнародними стандартами фінансової звітності	

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2020 р.

Форма №1 Код за ДКСУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	209	167
первісна вартість	1001	360	379
накопичена амортизація	1002	151	212
Незавершені капітальні інвестиції	1005	268	86
Основні засоби	1010	6 796	6 481
первісна вартість	1011	19 904	20 509
знос	1012	13 108	14 028
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	1	1
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	2	2
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	1	1
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	7 274	6 735
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	4 676	5 062
Виробничі запаси	1101	1 595	1 976
Незавершене виробництво	1102	32	190
Готова продукція	1103	3 033	2 870
Товари	1104	16	26
Поточні біологічні активи	1110	52	68
Депозити перестраховання	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	104	226
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	-	-
з бюджетом	1135	2	7
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	295	451
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	16	643
Готівка	1166	1	1
Рахунки в банках	1167	15	642
Витрати майбутніх періодів	1170	3	5
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-

інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	102	140
Усього за розділом II	1195	5 250	6 602
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	12 524	13 337

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	7 947	7 947
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	123	97
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3 426	3 580
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(154)	(154)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	11 342	11 470
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	49	38
розрахунками з бюджетом	1620	291	695
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	128	18
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	179	432
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	-	-
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	535	684
Усього за розділом III	1695	1 182	1 867
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	12 524	13 337

Керівник

Ассорі Олександр Юханович

Головний бухгалтер

Лисянська Ірина Борисівна

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "СУМСЬКА БІОЛОГІЧНА ФАБРИКА"	Дата (рік, місяць, число) за ЄДРПОУ	КОДИ		
			2021	01	01
			00483004		

(найменування)
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за Рік 2020 р.

Форма N2 Код за ДКУД 1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	22 752	22 984
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
<i>премії підписані, валова сума</i>	2011	-	-
<i>премії, передані у перестраховання</i>	2012	-	-
<i>зміна резерву незароблених премій, валова сума</i>	2013	-	-
<i>зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій</i>	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(14 331)	(14 295)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	8 421	8 689
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
<i>зміна інших страхових резервів, валова сума</i>	2111	-	-
<i>зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах</i>	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	667	511
у тому числі:	2121	-	-
<i>дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>			
<i>дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	2122	-	-
<i>дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування</i>	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(2 909)	(2 802)
Витрати на збут	2150	(2 391)	(2 158)
Інші операційні витрати	2180	(2 674)	(2 042)
у тому числі:	2181	-	-
<i>витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>			
<i>витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	1 114	2 198
збиток	2195	(-)	(-)
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	11	250
Інші доходи	2240	26	24
у тому числі:	2241	-	-
<i>дохід від благодійної допомоги</i>			
Фінансові витрати	2250	(-)	(-)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(-)	(17)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-

Продовження додатка 2

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	1 151	2 455
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(382)	(769)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	769	1 686
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	769	1 686

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	5 373	6 838
Витрати на оплату праці	2505	8 902	7 561
Відрахування на соціальні заходи	2510	2 260	1 959
Амортизація	2515	1 061	764
Інші операційні витрати	2520	5 194	5 228
Разом	2550	22 790	22 350

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Ассорі Олександр Юханович

Головний бухгалтер

Лисянська Ірина Борисівна

